

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

VIII. De intestinis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

sensum efficiunt, vt ad sumendū vniuerso corpori necessariū alimentū prouocetur. quare plurimi ac præcipui in superiori orificio versantur. Reliquis enim partibus sensum eorū, quæ desunt, natura nō indidit: sed eas voluit platarum more alimēto ex venis hausto nutrirī. Soli vētriculo tāquam communi omniū prōptuario, ex quo hausturæ oēs ac sucturæ erāt (partes enim singulæ ex venis sibi proprijs trahūt, hæ ex Caua, Caua ex Porta, Porta ex intestinis, hæc deniq. ex ventriculo) sensum hunc inesse voluit, vt & sibi & cæteris omnibus prouideret, alimento extrinsecus accedente.

Cibicoctio.

Hoc verò vt citius & accuratius coqueretur, velut cōmuni lebeti plures omnino focos atq. ingētes appoluit. Primū in sito ipsi calore ac facultate ad id agendum opportuna. Deinde calore cordis nō procebu distātis, spiritūq. ab eo per arterias trāmissio. Tūm calefaciētibus alijs mēbris vnde quaq. circūiectis: in tota quidē superiori regione & parte dextra præcalido iecore, quod illū accuratē cōplectitur & studiosè fouet: hinc autē in inferiori & sinistra: quidquid superest, septo transuerso & abdomine tegitur nec parū iuuatur: & verò etiam posteriori sedi subsunt præcalidæ vena Caua & arteria magna, quæ adq. omēti portio. Sola anterior sedes facta est libera, vt attolli, & turgere sumptu cibo cōmodiūs posset, nullo alio impedita membro. Ibi tamen quoque adsunt abdomen adēplere multus, quibus impensè calefcit.

Ex quibus omnib⁹ satis sup̄erq. intelligitur, quis sit quātopetēq. necessarius ventriculi vius in corpore: verèq. pluribus in locis dictū à Galeno fuisse & antè eum ab Hippocrate in libro *περὶ γυναικῶν*, quod est plantis terra, hoc ipsum animalibus esse ventriculum.

DE OMENTO. CAP. VII.

Rost stomachum & ventriculum de intestinis libèter dicerem, quæ tertiam atq. vltimam illius viæ partem absoluit, quæ cibum, & crassiora illius excrementa ab ore ad anum progredi dicebamus. At quoniā superstratū illis omentum in inspectionē eorum & tractationē prohibet, de eo dicēdum antea est, vt illo post detracto liber sit ad intestina accessus. Præsertim cum ipsum quoq. nō minus quā intestina, vētriculo quoquo modo cōtinuetur. Nō, in quā, cū intima ipsius substantia quemadmodum intestina: sed solū cum exteriori tunica à peritoneo orta.

Substantia, et situm.

Cūm enim duplici tenuissima, sed omnino firma mēbrana marsupij, peræ, aut sacculi figura cōstet, quarū altera incūbit alteri; quæ quidē inferior est, ex ea nascitur peritonei parte, quæ statim sub trāuerso septo ad vndecimā thoracis vertebrā arteriā magnā & Cauam venā cōuectit ac dorso adnectit. At dextrorsum per iecoris caua duodeno intestino & infimæ vētriculi parti subnascitur, inde que per intestina conscendit. Quæ verò superior huic incūbit, ex infimæ vētriculi sede ortū habet à tertia illa exteriori vētriculi tunica, quasi futura facta; vt in tertio de animalū hist. lib. c. 14. & 4. de part. c. 3. Philosophus loquitur. Inde supra alterā producta simul cū ea lienis cauo linea recta cōmittitur, sup̄raq. intestina velut mappa extēditur. Quare à Græcis *ἐπιπλωρ* & *ἐπιπλωρ* dicitur; quod ita illis incumbat, vt innatare videatur.

Epiploon, ut dicitur.

In quibusdā animalibus haud multū infrā vni-

A bilicū cōstitit, in alijs vsq. ad os pubis protrahitur, & in homine, cane, fuce, & simia, maximū visitur. Vt nō immeritò dubitatū fuerit, num herniarum morbus ex huius in scrotū prolapsū interdū accidat. Quibus id præciliū fuerit, vēter ijs frigidior est, imperfectior ciborū coctio, & plurimis opus habēt operimētis. Nam, vt Aristoteles tradidit, ad meliorē coctionē ed natura abutitur, quò facilius sit & celerior: tūm in vētriculo, qua parte inferiori eius sedi subnascitur: tūm in intestinis omnibus, dum illis quasi fouens incumbit. Et quoniam coctio caloris opus est, plurimam illi adiunxit vbi que pinguedinem; in obæsis præsertim animalibus pinguedinem enim calidum est.

Vsque.

B Multāsq. à Porta venas & quæ eas comitentur, arterias, quibus euadat calidius, suscipit: nec nō ad sentiēdum à sexto cerebri pari neruus. Dūm autē nō recto, sed errabūdo ductū ac transfuersū & obliquū feruntur venæ & arteriæ, atq. illis circumfusā pinguedo est, sanguine ex vasis exudatæ ac membranarū frigore in pinguedinē cōcreto; quasi retium funiculi sūt inter quos nuda & simplex mēbrana cōspicitur; eaq. pettenus; ne nimio pōdere intestina grauet; totūq. omentū retis cuiuspiā similitudinē ac formam refert: quā ob causam reticulum & rete vulgus appellat. Sed & alia est calor ratio: Prohibet enim caloris effluxū, calorque ingeminatus actionē ingeminat. Neq. hoc modò: verūm etiam frigori meatus occludit, eaq. ratione nos calefacit, qua & vestes. Marsupij itē & sacculi, quòd rotūdo sit sūdo, figurā habet. Quòd verò in inferiori eius mēbrana glādosum cernitur corpus, præcipuas venarum, arteriarū, ac neruorum factas ibi diuisiones sustentat. Canem ipse interdum vidi, qui penitus omento careret.

Vasa.

Retes dicitur.

DE INTESTINIS. CAP. VIII.

Amergò ad intestina, Græcis *σπινæ* & *σπιν* dicitur, que omento detracto liberè conspicuntur, reuertatur oratio. Est vnicum reipla intestinū à vētriculo ad podicē vsq. quatuordecim ferè ac dimidiā vlnarum in homine, vel vt sæpè obseruatum est, septies corporis totius longitudine productū, petuium rotū, formāq. rotunda & tereti, quò capacius esset atq. iniurijs externis minùs expositum. Sed plurium numero intestina vocātur, quasi plures illius vnius partes, quæ tum vsu ac situ, tum figura, magnitudine & quoquo modo substantia distinguuntur.

Longitudo.

Primū enim in duas totū diuiditur, graciliorem vnā, alterā crassiorē. Nam cū duo prestare debeat intestinū: tūm chylum à vētriculo susceptum coquere magis ac nō nihil elaborare, p̄erq. mesenterij venas ad iecur transmittere: tum excrementa siciora, quæ ex meliori substantia super sunt, repurgare, quæ priorē muneris partem exequitur, gracilior appellatur, crassior, quæ posteriorē absoluit. Nam & crassiorē chyli partem continet, & crassiori substantia constat.

Gracilis et crassa vsque.

Deinde harum vtriusque tres partes facimus, sex omnino intestina commemorantes, tria gracilia, totidēmq. crassiora. Primū omnium, quod ex inferiori dextrorū orificio ventriculi principium habet, *εξ πύλης*, hoc est ex ortus seu processus & principium intestinorum à quibusdam vocatur; communiter *δωδεκαστάμον* & duodenum. Quòd in posteriora statim retrorsum sub

Duodenum.

sub ventriculo ad duodecim digitorum in viro longitudinem recta ferè descendat, antequam in anfractus & orbes conuoluitur. Nullus enim ibi caues erat locus, in quo cœcolui & ingyros flecti posset. Sed & venæ Portæ reliquæ dus erat locus.

Alterum paulò longius ibi visitur, vbi conuolutio incipit: *venæ seu iciumum dicitur*, quòd inanè perpetuò & nihil cibi continens videatur. Nam aut cum propter iccoris propinquitatè, ad quod vacuum statim trahitur alimentum; biliq; influentis ac stimulantis propullionemq; roborantis copiam protinus extrudit: aut propter vasorù, quibus scater, multitudinem citissimè vacuatur. Citius enim multæ venæ, quàm paucæ assument; præsertim vbi breuior est via. Quamquã vniuersum hoc gracile intestinum inanè terè cõspicitur.

Tertium tenue totius ferè nomine significatur, quòd longissimum sit & maximum. *éssor* appellat Greci, quòd pluribus fortasè ac frequentibus gyris voluitur. Vnde morbus *éssor* & voluulus dicitur; ex intestini huius inflammatione, obstructione aut implexu ortus. Hoc persimile secundo est, si tot abundaret vasis & paulò magis ruberet: albicat enim potius. Primum eius initium non satis distinctè ac certò cognoscitur: eminentiorem tamen ventris regionem occupat, & in crassi principium manifestè definit. Eius frequens est in serotum prolapsus.

Quartum velut principium est intestini crassi; in quo alui fœces, quæ vtiliori materia ex alimèto separata remanserunt, speciem primùm ac nomen accipiunt. Appendix potius quadam, quàm intestinum, videtur esse. Figura paruum quempiam, sed oblongum extuberantem ventrem aut globum refert, dextròque ferè insidet reni. Duo continet orificia: vnum ileo intestino continuu; alterum humilius, cui in homine coniunctum est & quasi additum breue quoddam & angustissimum omnium intestinum, velut vermis in orbes conuolutus. Et quoniam quartu hoc intestinum à veteribus *τεφρόν* seu cæcum, & monoculum fuit appellatum; sunt qui hoc de ampliore illo ventre interpretentur, alij de angusto hoc velut vermiculo. Ego ab hominis intestino desumptum fuisse nomen ad vtrumque significandum reor: non solum quòd in vnicum definit orificiu; sed etiam quòd vnius oculi ex cranio eruti, cui opticus nervus adiunctus sit, speciem quadam & formam habeat, nec tamè quidquam cernat. Galenus autem in quarto de vsu partium lib. cap. 18. esse voluit vt ventrem alterum. Nam & eiusmodi quandam figuram habet. Vt si quid tenuioris chyli anadofin fefellerit, id totum in cæco, quasi sacco, colligatur diuturnaq; mora planè exagatur. Propterea enim aibus ferè omnibus actiones ventriculi atq; intestinorum robustas habentibus excrementorum receptacula bina extiterunt; ne quid cum alimentum celeriter feratur, non exhaustum prætermittatur.

Est & velut venter alter crassis excrementis recipiendis appositus. Prior enim venter est chyli & melioris materia; alter hic excrementosa. Interiorèq; continet venulã, quæ fœcum in superiore locum impediatur refluxu. Nam in reficatis intestinis obferuatù est liquorem iniectù per duodenum facillè per rectu exisse, at iniectù per rectu in appendice cœci subsistisse. In Bestijs mai' multò est, quã i hominè: fortasè ne fœces in maioribus ad anteriora motib' ad tenuia recurrat intestina: quod in hominè, qui rectus incedit, nõ tanto pericauendù fuit.

A Quintu ex hoc deducitur crassum fatis & carnosum intestinu, quod *καλλόν* appellat, à verbo *καλλέω* hoc est torquedo, propter duos cruciatus in eo excitatos, quos propterea colicos dolores dicimus. Aut à verbo *καλλόν* vt alijs placet, quòd in eo mouetur fœces. Plurimis enim discretu est cellulis, in quibus ea figuratur. A rene dextro ad iccoris caua primu recta cõscendit, bilisq; folliculù attingit: vnde luteu quẽdam colorè accipit. Mox secudum ventriculi fundu ad lienè in sinistro latere positu sese proripit, ac leuibis demu cõuolutionibus per sinistru lenem versus pubis os fertur, rursumque sinistrorsum ad vmbilici penè locum conscendens ad sacri ossis initium reflectitur.

B Ex quo loco in maribus sub vesica & in foeminis sub vtero in podicem recta prolabitur. Hocque sextum & vltimum intestinum: quod propterea, Rectum nuncupatur, ossis sacro prorsus incumbens, & proprium fœcum receptaculum. Hic est totus intestinum ductus à ventriculo ad anum.

Per similis vbiq; ventriculo est intestinorù substatia: quæ persimile quoq; aliquam coquedi cibi vim habet. Est enim nõ coquedi, sed coctù poti in mesenterij venas trãsmittendi gratia factum sit intestinu, præsertim gracile: dum tamè tot spinis & conuolutionibus constat, diutius detentus melius aliquantò coquitur, vt per angustas venas traducatur facilius.

C Altera etiã fuit multiplicis anfractus causa: vt longius esset intestinum, in quo plures & quasi innumerabiles à iccore susciperetur venulæ atq; in longu magis extenderetur alimentu; vt cõmodius totu attrahi posset. Si naq; rectu ac breue intestinu extitisset, paucas suscepisset venas: & cū multò magis amplu & capax esse deberet, quòd facilius totu cibù confectum caperet, per quã difficilis & tarda trãmissio fuisset, plurimãq; illius pars, quæ in profundo fuisset, venarù apprehensiones effugies cum fœcibus fuisset egesta. Tam verò longum cum sit & angustu magis, plurimis refertu est fugentibus venis: & cib' magis expasus accuratissimè totus trãsmittitur, cū vix vlla pars ad nutriendu vtilis elabiqueat, quæ nõ ab aliqua venarù rapiatur atq; ad iccur trahatur. Est quid circumuolutionem vnam fuerit prætergressum, secundam aut tertiam aut subsequentiũ aliquam non effugit.

Vnde planè cognoscas, aliud coctionis, aliud distributionis instrumentu esse debuisse: neque sine causa in animali nullo factu fuisse ventriculù partibus illis contiguu, quibus egeritur excrementa. Mins enim benè ac diligenter ex amplo & vasto vase distribui potuisset: & cū ventriculus coctione perfecta laxetur & demittat cibù, maxima illius pars per anu egesta cum excrementis fuisset.

E Tertiã rationem eam tradidit in Timæo Plato, Ne subito alimèta nobis assumpta defluerent, ac rursum noui alimèti cõfestim necessitas immineret. Ob illa enim inexplebilè perpetuãq; voraginè genus nostru à Philosophia multisq; alienu relictu fuisset, illi parti, quæ in nobis diuinissima est, minime obsecuturũ. Etenim res ipsa testatur animalia ea, quæ simplex habent ac minimè in spiras & gyros cõuolutum intestinu, in satiabilia esse, guloia, momentisq; omnibus estantia. Cũ enim (inquit Arist. in 3. de part. lib. cap. 14.) cibis celeriter egeratur, proindeque breuis vsus fruendi sit, breui repetant cibum auida necesse est. Quare quæ continentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hæc sua in aluo laxiores sinus non habent,

Colom.

Rectum.

Multiplicis anfractus causa.

2.

Ventriculus cur non propè anum.

Iciumum.

Iium.

Cæcum.

Cœcum alter Venter.

sed anfractus orbis que plures continent, nec recto videntur intestino, laxitas namque intestini auiditatem auget cibi; rectitudo accelerat auiditatem.

Colum cur anfractus habeat.

Porro et si hæc omnia ad intestina gracilia pertinere videantur: Colū tamen quoque, quod crassum est & ad inutilia excrementa discernenda pertinet, suas habet spiras subisq. anfractus. Ratio est, quoniam excrementorum secretio in animalibus omnibus alimenti distributioni responderet. Neque subita & repentina esse debuit. Et ut non semper comedimus, ita nec semper egerimus. Deinde id factum est; ut si quid alimenti boni gracilia intestina præterfugerit, dum hic diutius moratur, horum intestinorum vasis exurgeretur.

Spiræ musculi.

Itaque intestino recto ad anum circūiectus est musculus, qui *σφιγξ* hanc ob causam appellatur, quod locum illum constringat, ne continerent aut præmatūrē feces excernantur. Cū verò fuerit opus, laxatur ac permittit transitum. Etenim crassiora hæc intestina velut alter, ut diximus, excrementorum siccorum venter subiiciuntur: & ut ventriculi pylorus ingesto cibo clauditur, nec nisi opportuno tempore laxatur, sic intestini recti extremitati musculus is adest, qui eam in orbem amplectitur, foecūq. excretioni transfertis fibris præcūct; non admodū carneus, sed qualū mucore quodam oblitus. Coccygis ossi adnascitur, & vrinæ quoque meatui in vris vteri, ceruicis principio in feminis coheret.

Duo parui musculi sedi adnati.

Adiunt & alij duo recti, lati, & tenues, nē ipsi quidem valde carnosī; à vinculis, quæ ex pubis coxendicis, & sacro ossibus enascuntur, infimāq. peritonei parte exorti. Hi deorsum protēsi intestinū illud idē amplectantur, cuiusq. finibus inserti statim post excretionem trahunt sursum sedē, quæ ab abdominis musculis & septo transfertis deorsum fuerat pulsa. Verūm cūm lati admodū sint, pudendi quoque radicem & vteri collum quædam illorum portio attingit.

Porro crassiora hæc intestina gracilioribus capaciora sunt, multāq. simul excrementa colligūt, nē frequentior ac molesta magis egestio sit. Canibus tamen angustius esse infimum hoc, quā supremum, intestinum; & idē cum vehemēti nixu nec sinē cruciati excrementum emittere, adnotavit eodem in loco Aristoteles.

Intestinorum substantia.

Verūm ut ad intestinorū substantiam exponendam reuertar, eam verē dixi ventriculo esse persimilem. Quoniam duplici tunica, nō secūs atq. ventriculus, cōstant omnia: sed interna magis carnea est, externa magis mēbrana: illa mollior est, quā in ventriculo; quod cibū ab illo iam cōfectum susceptione esset. Vtraq. transfertis solū fibris cōposita est: quoniam nō ad attrahendum aut retinendum, sed ad protrudendū & dispensandum facta sunt. Quippē cōctione facta referatur pylorus, cōtractūq. ventriculus eijcit chylū, qui naturali suo pōdere per intestina prolabitur atq. per orbiculares & transfertis fibras protruditur. Binæ tamen sunt tunicae, etsi eodem fibrarum genere intextæ: tum ut validior esset propulsio ac distributio, quō citius ad iecur cibus totus perveniret: tum ut instrumētā tantoperē necessaria tutiora essent ac firmiora, in tam lōgo præsertim ductu. Alicubi tamē fibræ aliquæ recte ad transfertis tutelam admiscētur: ut in intestino potissimum colo & recto, quæ siccas & duras feces receptura erant, à quibus lædi plurimum poterāt. Idē etiam crassiores

& robustiores tunicas habent. Sed & fibræ rectæ crassam, durā & renitentē foecū substantiā trahūt.

Tertia à peritonæo accedit tunica; tum ad tutelam; tum ad horū omnium copulationem & ligamentum. Ea nascitur à mēbranis venas & arterias ad intestina deferentibus, eaq. dorso colligantibus: illis scilicet ibi dilatatis, vbi ad ea pervenerint. Duodenū, inquam, à quadam omenti parte, quæ illi sabnascitur: reliqua à mesenterio.

Venæ & arteriæ à Porta magnāq. arteria per mesenterium deriuntur: sed pauciores ad colū & rectum, plurimæ ad ieiunū & ilium: quōd intestina vetriculo propinquiora pl^o optimi succi optimēq. cocti cōtinerent. Quædam etiam peculiare, antequā mesenterii ingrediatur, per duodeni lōgitudinē & ieiuni initii ducitur: necnō ad duodeni principiū flauam bilem ab eius vesicula deferens meatus, qua intestina tum ad propellendum succū stimuletur magno per eaq. iuuetur, tum detergat & à petuoso adharēscēte humore purgentur. Deniq. nerui quoque à sexto cerebri pari ad sunt, quibus noxios humores persentiant, quibus infestari aut prorsus corrodī possent. Atque intestina quidem itā se habent. Quæ verò ad mesenterium pertinent, iam prosequar.

Vasa.

DE MESENTERIO.

CAP. IX.

Vod Græci *μαστιχίον* & *μαστράριον* nomināt, quo cōsilio Theodorus Gaza Aristot. de hist. deq. partibus animalium librorū interpretis appellauerit lactes, nō satis intelligo. Nam Plautū in Curcul: & in Pseudulo, & Plin. lib. 11. ca. 37. & Persium Sat. 2. aliōsq. veteres scriptores reperio intestina potius gracilia lactes nominasse: & Hermoda^o atq. alij merito Gazam præhenderūt. Neq. Budai defensio in 1. lib. de asse crimē diluit, sed aggrauat: si nō intestina, sed illis circūiectam pinguedinem lactes ab eo appellatam fuisse dicat. Nam de mesenterio, non de pinguedine, Aristoteli erat sermo: Græcēque apud ipsum est *μαστιχίον*, quod pinguedinem significare nullus dixerit. Non desunt tamen, qui mesenterii ut totum accipiāt, cuius duæ sint partes, *μαστράριον* & *μαστιχίον*: illa ad intestina tenuia pertineat, hæc ad cralla: *μαστιχίον*q. dicatur, quōd maxima crassorū pars est intestinum colū. Verūm de nominibus contendendum non est, modò res ipsa intelligatur. Eam certē vox Græca demonstrat optimē. Mesenterium enim membraneum

Lactes quid.

illud corpus est, quod inter intestina mediū existit (in ductum nomen, quia *μάστιγον* *ἔστι* *ἀπὸ* *μάστιγον*, id est, intestina medium) eaq. omnia tum inter se, tum cum laborum vertebra firmissimē colligat. Quamquā hic non est præcipuus illius vsus: sed propter eum potissimum factum est totum, ut ingentem illam venatum multitudinem, quæ à iecore ad sugendum alimenti succum ad intestina transmittitur, turē deduceret, atque cum illis complures arterias ab aorta magna, neruosque non paucos à cerebri sexto pari.

Mesenterium quid.

Vsu.

Quare partim ex lumborum vertebra, quibus adnectenda erant intestina, partim ex venæ Caudæ atq. arteriæ magnæ, quartū ramos deducere debuit, tunicis originem trahit, peritoneo fibras suppetidante.

ortum.